

MALMÖ HÖGSKOLA
FAKULTETEN FÖR
HÄLSA OCH SAMHÄLLE

FINNS ETT SAMBAND MELLAN ATT HA PROVAT NARKOTIKA, KRIMINALITET OCH BROTTSUTSÄTTTHET HOS UNGDOMAR?

En enkätundersökning

ROBERT TÖRNHAGE

FINNS ETT SAMBAND MELLAN ATT HA PROVAT NARKOTIKA, KRIMINALITET OCH BROTTSUTSATTHET HOS UNGDOMAR?

En enkätundersökning

ROBERT TÖRNHAGE

Törnhage, R. Finns det ett samband mellan att ha provat narkotika, kriminalitet och brottsutsatthet hos ungdomar? En enkätundersökning. *Examensarbete i kriminologi 15/30 högskolepoäng*. Malmö Högskola: Fakulteten för hälsa och samhälle, institutionen för kriminologi, 2015.

Syftet med denna studie var att titta på kriminalitet, brottsutsatthet och narkotika i en ungdomsgrupp. Även samband mellan dessa tre variabler studerades. Detta gjordes genom en enkätstudie som besvarades av gymnasieungdomar i åldrarna 16-21 år. Tidigare forskning på området visar att den mest förekommande narkotikasorten som ungdomar provar är marijuana. Lindrigare stöldbrott, som snatteri, är enligt tidigare studier det vanligaste brottet. 12,7 % av deltagarna i denna studie har någon gång provat narkotika och det vanligaste brottet som ungdomar har begått är lindrigare stöldbrott. I studien kommer vi fram till att det finns ett samband, både mellan kriminalitet och narkotikaanvändning, och brottsutsatthet och narkotikaanvändning. Sambandet med att ha provat narkotika var starkare för den egna kriminaliteten jämfört med brottsutsattheten. Socialt umgänge hade en korrelation med narkotikaanvändning där de som umgicks mer med sina vänner och ”driver runt” oftare hade provat narkotika.

Nyckelord: brottslighet, brottsutsatthet, kriminologi, korrelation, narkotika, viktimisering.

IS THERE A CONNECTION BETWEEN HAVING TRIED NARCOTICS, CRIME AND VICTIMIZATION FOR YOUTHS?

A SURVEY STUDY

ROBERT TÖRNHAGE

Törnhage, R. Is there a connection between having tried narcotics, crime and victimization for youths. A survey study. *Degree project in criminology 15 högskolepoäng*. Malmö University: Faculty of health and society, Department of criminology. 2015

The purpose with this study was to look at crime, victimization and narcotics in a youth group. The correlation between these three variables was studied as well. This was done by doing a survey that was answered by high school students in the age between 16-21 years old. Previous research in this area has come to the conclusion that the most frequent kind of narcotics being used by youths is marijuana. Kinds of larceny, like shoplifting, is according to previous research the most common crime performed by youths. 12, 7 % of the participants have used some type of narcotics and the most common crime in this youth group was larceny. In the study we find a correlation, both between crime and use of narcotics, as well as between victimization and having tried narcotics. The correlation between narcotic use and victimizations was stronger than the one between narcotics and crime. Social company had a correlation with using narcotics where the ones that spent more time with their friends “doing nothing” more often had used narcotics.

Key words: Crime, victimization, criminology, correlation, narcotics, drugs

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

INLEDNING	6
SYFTE och frågeställningar	6
BEGREPPSFÖRKLARING	7
Cannabis.....	7
Spice.....	7
Opiater	8
Centralstimulantia	8
GHB	8
TEORI.....	9
Brottsutveckling.....	9
Fritidsaktiviteter och socialt umgänge	9
Goldsteins tredelade modell.....	10
BAKGRUND OCH TIDIGARE FORSKNING.....	11
Narkotikaanvändning hos unga	11
Ungdomars brottslighet.....	12
Brottsutsatthet hos unga.....	13
Narkotika och kriminalitet	13
Narkotika och brottsutsatthet	15
METOD	15
Urval	16
Bortfall	16
Avgränsningar.....	17
Metodproblem.....	17
Enkätens utformning.....	18
Bakgrundsfaktorer	18
Kamratumgänge och fritidsaktiviteter	18
Narkotikaanvändning.....	19
Brottsutsatthet	19
Brottsutövande	20
Analys	20
Reliabilitet och validitet.....	21
Etiska överväganden	21
RESULTAT	22
Univariata analyser av narkotikaanvändning.....	22
Univariata analyser av brottsutsatthet	24

Univariata analyser av kriminalitet	25
Finns det något samband mellan att ha provat narkotika och icke-narkotikarelaterad kriminalitet?	26
Finns det något samband mellan att ha provat narkotika och utsatthet för brott?	26
Påverkas brottsutövandet, brottsutsattheten och om ungdomen har provat narkotika av fritidsaktiviteter och kamratumgänge?	26
DISKUSSION	27
Resultatdiskussion	28
Metoddiskussion	29
SLUTSATSER.....	30
Framtida forskning.....	30
REFERENSER	31
BILAGA 1	35

INLEDNING

Vi vet att den mest brottsaktiva tiden i livet är ungdomsåren, då är risken för att en individ begår brott mycket förhöjt (till exempel Moffitt, 1993). Det vanligaste brottet som begås av ungdomar är enligt Brottsförebyggande rådet (2006) lindrigare stöldbrott som snatteri. Trots att de flesta slutar begå brott när de blir vuxna finns det de som riskerar problem i framtiden på grund av sitt beteende.

Enligt Missbruksutredningen (Regeringskansliet, 2011) kostar narkotikamissbruket samhället 150 miljarder kronor i Sverige per år. De skriver vidare att det idag finns ett mycket bristfälligt utbud av kunskapsbaserade behandlingar för barn- och ungdomar i ett missbruk. För att kunna utveckla effektiva insatser behövs det kunskap om hur missbruket ser ut. I centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (2014) skriver de att ungefär 17 % av alla som går andra året på gymnasiet har någon gång testat något narkotikapreparat. En ökning med 9 procentenheter jämfört med 9:e klassare (a.a.). Många ungdomar provar alltså narkotika för första gången under gymnasietiden. Under denna period är dessa ungdomar i en riskgrupp för att prova narkotika, därför kan det vara särskilt intressant att studera dem.

Fortsättningsvis i denna uppsats syftar uttryck som kriminalitet och lagöverträdelse på alla typer av i lag definierade brott förutom brott som är författade i narkotikalagstiftningen. Annars skulle frågor om brottslighet och narkotikaanvändning potentiellt mäta samma sak, något som vill undvikas.

Ett samband mellan kriminalitet och narkotikaanvändning är något som varit bekräftat i forskningen sedan lång tid (till exempel Gottfredson & Hirschi, 1990). Trots detta finns det i forskningen vissa meningsskillnader om hur detta samband ser ut, vilken av variablerna som är orsaken till det andra beteendet och om vi ska prata om en orsak eller riskfaktor (Nordstrom & Dackis 2011; Brunelle et. al. 2000). Merparten av studier brukar dock komma till slutsatsen att de som har provat narkotika oftare begår brott än de som aldrig testat någon form av olaglig substans. Gäller dock detta alla åldergrupper och skulle detta samband kunna förklaras av andra oberoende faktorer? Då kriminella personer ofta rör sig i kretsar där mycket brott begås är de även förhöjt utsatta för brott jämfört med den laglydiga befolkningen (BRÅ, 2006). Vad som då kan vara av intresse att studera är om även de som använder narkotika är mer utsatta för brott.

I denna uppsats kommer tesen om narkotika och kriminalitet studeras i en åldersgrupp som har en ökad risk att både testa narkotika och begår brott. Förutom detta skall det även undersökas om det finns ett samband mellan att ha testat narkotika och utsatthet för brott.

SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR

Syftet är att studera hur korrelationen mellan att prova narkotika och kriminalitet i en ungdomsgrupp ser ut, samt undersöka om de som använt narkotika även i större grad är utsatta för brott.

Utifrån syftet så har följande frågeställningar författats:

- Finns det något samband mellan att ha provat narkotika och icke - narkotikarelaterad kriminalitet?
- Finns det något samband mellan att ha provat narkotika och utsatthet för brott?
- Påverkas brottsutövandet, brottsutsattheten och om ungdomen har provat narkotika av fritidsaktiviteter och kamratumgänge?

Nedan kommer först en begreppsförklaring där narkotikatyper som studeras i undersökningen beskrivs. Sedan gås relevanta teorier för detta kunskapsområde igenom. Efter detta kommer relevant litteratur på området presenteras följt av studiens tillvägagångssätt i metodavsnittet. Avslutningsvis presentera studiens resultat och fynden diskuteras.

BEGREPPSFÖRKLARING

Cannabis

Denna narkotikatyp utvinns ur hampa och brukar normalt förekomma i två olika former, marijuana och hasch (Franck & Nylander, 2011). Det aktiva ämnet i cannabis som ger denna narkotikatyp dess psykoaktiva effekt är THC, som står för tetrahydrocannabinol (a.a.). Cannabis är i Sverige den narkotikatyp som flest blir lagförda för (BRÅ, 2009) och är enligt självdeklarationsstudier den substans med god marginal som störst antal skolelever har testat (CAN, 2014).

Franck & Nylander (2011) säger att den vanligaste debutåldern att prova cannabis ligger något under snittet för narkotikadebut i övrigt. Författarna presenterar en svensk studie där cirka en tredjedel av de som testat cannabis hade gjort det innan 15 års ålder och ungefär hälften hade testat substansen i åldern 15-19 år (a.a.). Cannabis medicinska effekt är att den ökar hjärnans utsöndring av dopamin, vilket gör brukaren avslappnad och lustfylld. (a.a.).

Levander (2008) menar att det inte finns något fysiskt beroende av cannabis utan de eventuella behov som en person kan känna efter preparatet är psykiskt. Detta ska bero på att lagringen av substansen i kroppens fettceller kan vara så lång som två månader, nedtrappningen sker så långsamt att kroppen vänjer sig vid minskningen (a.a.). Franck & Nylander (2011) säger att forskare vid djurförsök lyckats utlösa abstinenssymtom som huvudvärk, aggression och minskad aptit för cannabis. Detta skedde dock med en form av cannabis som ej förekommer naturligt (a.a.).

Spice

Denna narkotikatyp kan kallas för syntetiskt cannabis och är laboratoriumskapade former av cannabinoider som, med hjälp av lösningsmedel, blandas med torkade örter (där av namnet) och blir då Spice (Drugsmart, 2015). Problemet med denna substans är att eftersom den rusgivande delen av narkotikan skapas i laboratorium så kan kemisterna när en viss substans blivit narkotikaklassad ändra bara en liten del av molekylerna för att den inte längre ska vara olaglig att sälja (Lisinski & Littorin, 2014). Spice är till skillnad från organiskt cannabis beroendeframkallande och det har varit stor uppmärksamhet i media nyligen om allvarliga fall av överdoseringar (a.a.).

I CANs undersökning av elevers drogvanor (2014) framkommer att Spice är den vanligaste typen av nätdrog och ungefär 2 % av alla flickor har någon gång testat Spice. För killar är det en stor skillnad mellan 9:e klassare och de som går andra året på gymnasiet (a.a.). Nästan 6 % av alla killar på gymnasiet har testat Spice medan samma siffra för högstadiet var 2 % (a.a.).

Opiater

Denna narkotikatyp är den som varit känd längst, det finns dokumenterat hur de i antikens Grekland använde opium mot smärta och ångest (Franck & Nylander, 2011). Opiater utvinns från växten opiumvallmo, och innefattar preparat som morfin och heroin (a.a.). Opiater är sjukvårdens mest effektiva verktyg för och hantera akut smärta, men opiaten heroin skördar varje år många liv i icke-medicinskt användande(a.a.).

I kroppens nervceller finns det speciella receptorer som registrerar signalsubstansen opioid (Franck & Nylander, 2011). Denna signalsubstans finns naturligt i kroppen och reglerar bland annat mag-och tarmkanalens rörelse samt kroppens egna belöningssystem och smärthämning (a.a.). Abstinensbesvären för opiatier är mycket svåra, värst är det för de med ett beroende av heroin (a.a.). Besvären är så starka att en heroinist nästan gör vad som helst för att få tag på mer heroin (Levander, 2008) och icke-narkotikarelaterad brottslighet för heroinister är mycket vanligt (Bennet & Halloway, 2005).

Centralstimulantia

Till denna grupp hör substanserna amfetamin, ecstasy och kokain (Levander, 2008). Dessa ämnen har alla funktionen att de ökar dopaminhalten i nervcellerna genom att förhindra återupptaget av signalsubstansen i synapsen, ökar utsöndringen av dopamin och hämmar även det enzym som bryter ned dopaminet i nervterminalen (Franck & Nylander, 2011). Effekten av denna hormonrubbnig är ökad vakenhet, förhöjt stämningsläge och en känsla av ökad energi (a.a.).

Franck & Nylander (2011) skriver att efter cannabis är amfetamin det vanligaste narkotikapreparatet som förekommer vid tungt missbruk (a.a.). Enligt CANs stora undersökning om skolelevers drogvanor så är det bara några enstaka procent som någon gång har testat centralstimulanta substanser (CAN, 2014).

Likt cannabis så får kroppen ej något fysiskt behov av centralstimulanta preparat utan det behov som utvecklas är av psykiskt karaktär (Franck & Nylander, 2011). Detta gör dock inte beroendet mindre allvarligt (a.a.). Abstinensbesvär som kan uppkomma vid deprivation av centralstimulantia är trötthet, kraftlöshet och långsamma rörelser (a.a.). Vid långvarig användning av, framförallt amfetamin, så kan det psykoaktiva preparatet utlösa akuta psykoser där individen får en störd verklighetsuppfattning och är inte medveten om vad hen gör (Franck & Nylander 2011; Levander 2008). En stor del av de som brukar amfetamin är kriminella och räknas in i gruppen ”vanekriminella” som karaktäriseras av tidigt brottsdebut, lång brottskarriär och en heterogenitet gällande brottstyper (Levander, 2008).

GHB

GHB står för gamma-hydroxybutyrat och är en syra som används i berusningssyfte (Knudsen, 2015). Denna substans är ett flytande koncentrerat preparat som vid konsumtion ger ett alkoholliknande rus med euforiska och avslappnande känslor (a.a.).

Preparatet användes tidigare medicinskt för bland annat bedövning men drogs in då det upptäcktes att GHB var mycket beroendeframkallande (Lundqvist, 2015). Knudsen (2015) skriver att användningen av preparatet är begränsad och har minskat kontinuerligt sedan det blev narkotikaklassat år 2000. Då det inte är ett attraktivt preparat i missbrukskretsar så är det oftast experimenterade ungdomar som använder sig av preparatet tillsammans med alkohol (Lundqvist, 2015). Det var på grund av detta som valet att ta med denna substans som ett svarsalternativ i enkäten gjordes trots den begränsade användningen i Sverige.

TEORI

Som tidigare nämnt säger Gottfredson och Hirschi (1990) att sambandet mellan kriminalitet och narkotika är något som är känt sedan länge. Detta gör att det idag finns ett antal kriminologiska teorier som någonstans nämner narkotikaanvändning som en relevant faktor för och orsaka brottslighet. På grund av detta har valet att begränsa till några utvalda teorier gjorts. Nedan kommer dels förklaringsmodeller för korrelationen mellan kriminalitet och narkotikaanvändning presenteras men även teorier som beskriver ungdomars brottsutveckling och hur umgänge och fritidsaktiviteter påverkar brottsligheten. Först kommer dock en teori om brottsutveckling som hanterar ungdomar brottslighet allmänt för att öka läsarens förkunskap kring ungdomsbrott.

Brottsutveckling

Moffitt (1993) skapade en kriminologisk teori vid namn *Dual Developmental Taxonomy* utifrån sitt material i den legendariska Dunedin-studien. I denna teori delas brottslingar in i två kategorier beroende på hur deras brottsmönster ser ut. Gruppen *life-course persistent* (LCP) kallas ofta på svenska för vanekriminella och är den lilla grupp av individer som står för en stor del av alla brott (a.a.). LCP:are karaktäriseras ofta av en tidig brottsdebut och en brottskarriär som håller på hela livet (a.a.). Förklaringen till brottslighet för denna grupp är enligt Moffitt (a.a.) kombination av individ-specifika drag som delvis är genetiska tillsammans med en bristande miljö under uppväxten. Den andra gruppen som Moffitt (a.a.) identifierat ur hennes material kallas för *adolescence-limited* (AL). Dessa individer begår brott under en begränsad period i den mest brottsaktiva åldern 16-19 år (a.a.). Detta skall bero på ett ”mognadsgap” ungdomen skall känna i denna ålder och hen begår brott för och känna sig mer vuxen (a.a.). Moffitt (a.a.) skriver att majoriteten av alla ungdomar går igenom denna fas och att det är ett undantag att en person inte begår några brott alls. Gruppen av ungdomar som inte begår några brott kallas *abstainers* och utövar inga brott för att de inte känner något mognadsgap (a.a.). Moffitt (a.a.) säger att det inte finns någon som startar sin kriminella karriär i vuxen ålder, något som kritiseras av andra (bland annat Andersson et. al. 2012).

Fritidsaktiviteter och socialt umgänge

Hirschis (2002) teori om sociala band grundar sig i tanken att en individ som har starka sociala band till det konventionella samhället begår inte brott (a.a.). Om en individ då har svaga sociala band till det laglydiga samhället så finns det en ökad risk för att denna person begår brott, dels för att individen inte har fått lära sig vad som är rätt och fel och för att brottsligheten inte leder till några sociala konsekvenser från hans medmänniskor (a.a.). Det finns totalt fyra sociala band men i denna studie studeras endast bandet *delaktighet*. Delaktighet handlar om

engagemang i fritidsaktiviteter (a.a.). Hirschi (2002) säger att om en individ har ett starkt socialt band till delaktighet så har personen inte tid över till att begå brottslighet; dess rutinaktiviteter förhindrar att det finns utrymme för brottsutövande. Om en person, då den har en bristande delaktighet, stöter på ett brottsstillfälle kan en kapabel väktare förhindra att personen begår detta brott, vilket kan vara både förälder, annan vuxen eller någon övrig moralbildare (Cohen & Felson, 1979). Alltså har personer som inte utövar någon fritidsaktivitet och har en låg grad av övervakning ökad risk att begå brott. Fler kriminologiska teorier fokuserar på människors samspel och dess påverkan på brottslighet; Akers (1998) beskriver kopplingen mellan en persons sociala umgänge och brottslighet, hans teori kallas inlärningsteorin. Författaren menar att olagliga och lagliga handlingar är två skilda ting och brottslighet är något som måste läras ut av en annan individ genom att bevittna en person utföra en specifik kriminell handling (a.a.). Detta sker oftast i socialt täta grupper av människor (a.a.). Först efter detta så kan den brottsligt oerfarne individen utföra detta brott på egen hand (a.a.). Individer som umgås med personer som begår brott har en ökad risk för att själva också utöva brottsliga handlingar.

Goldsteins tredelade modell

Goldstein (1985), annars mest känd för skapandet av det problemorienterade polisarbetet, har även skapat en tredelad modell för att försöka förklara sambandet mellan narkotika och våld. Teorin fokuserar på våldsbrottslighet men vissa forskare, bland annat Brunelle et. al. 2000, väljer att använda denna modell för all typ av kriminalitet i deras undersökning.

Den första delen kallas för den psykofarmakologiska modellen och bygger på antagandet att konsumtionen av narkotika och den intoxikation som det leder till påverkar beteendet och gör personen mer våldsam (Goldstein, 1985). Både offret och förövaren kan vara intoxikerad och öka risken för våldsbrottslighet (a.a.). Den psykofarmakologiska modellen beskriver även att brott kan begås under perioder då personen inte har konsumerat narkotika (a.a.). Abstinensbesvär som irritation kan även öka risken för våldsbrottslighet vid tyngre missbruk, som till exempel heroin (a.a.). Denna modell liknar mycket Per-Olof Wikströms förklaring till ökad risk för brottslighet i samband med intoxikation. Wikström (2012) skriver att graden av självkontroll förändras vid konsumtion av alkohol eller narkotika och detta ökar sannolikheten att personen både blir utsatt och begår brott. Den sista förklaringsdelen i Goldsteins psykofarmakologiska modell beskriver att vissa typer av narkotikaklassade preparat kan tas av individer strax innan de skall begå ett brott för och minska stressen och nervositeten de känner (a.a.).

Del två av modellen försöker förklara korrelationen mellan kriminalitet och narkotika ur ett ekonomiskt perspektiv (Goldstein, 1985). Här beskrivs att, framför allt tyngre, narkotikaberoende kräver finansiering och att individer då begår pengarelaterade brott (till exempel stöld, prostitution eller narkotikaförsäljning) för att kunna köpa den mängd narkotika som är tillräcklig (a.a.). Hur stor mängd brottslighet, av detta slag, som en enskild person kommer begå beror på yttre faktorer som hur stor narkotikaanvändningen är, vilken typ av narkotika som används, om personen har ett jobb eller inte och dylikt som påverkar den ekonomiska situationen(a.a.).

Den sista delen av Goldsteins modell kallas för den systematiska (Goldstein, 1985). Här förklaras våldsbrottslighet med att det är en del av

narkotikaförsäljningsverksamheten (a.a.). Våld används som ett medel att skydda "sina" territorier och för att kalla in skulder (a.a.). Brunelle et. al. (2000) skriver att vid en granskning av narkotikarelaterad brottslighet i New York så var denna den förklaringsmodell som kunde förklara störst andel av brotten och att den vanligaste narkotikatypen denna typ av brottslighet var relaterad till var kokain (a.a.).

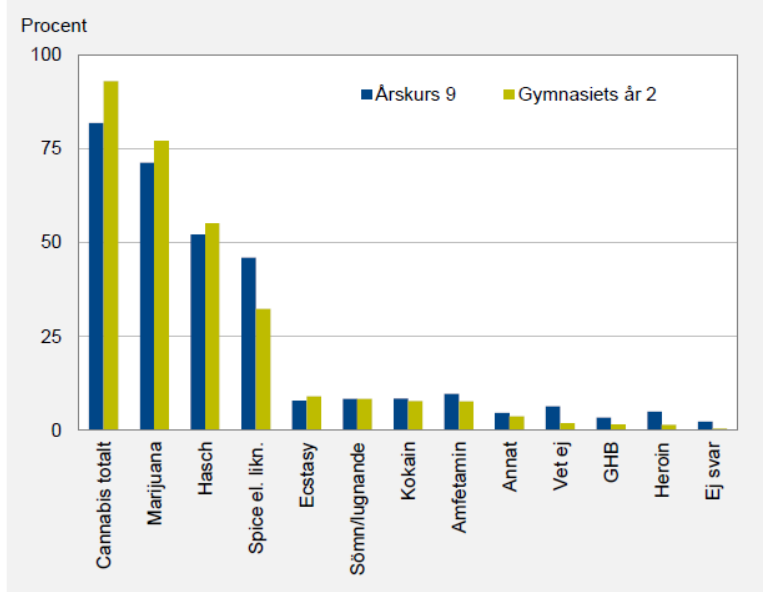
Alla de tre modeller Goldstein har skapat bygger på grunden att narkotikaanvändning är orsaken till kriminalitet och inte tvärtom, något som ifrågasätts av en del forskningsresultat. Teorierna som presenterats ovan kommer användas för och tolka resultaten, dels genom och se hur bra denna studies empiri stämmer överens med teorin samt användas i diskussionen för och försöka förklara varför det finns ett visst samband mellan två olika faktorer.

BAKGRUND OCH TIDIGARE FORSKNING

Då denna studie kommer genomföras i en svensk kontext har valet att presentera statistik över svenska ungdomars narkotikaanvändning, kriminalitet och brottsutsatthet gjorts.

Narkotikaanvändning hos unga

Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN) genomför varje år en drogvaneundersökning på svenska 9-klassare och gymnasie-2:or där de med hjälp av självdeklareringsenkäter anger förekomsten och frekvensen av tobak-, alkohol- och narkotikaanvändning. Antalet frågor om narkotika i enkäten har kontinuerligt ökat sen de började 1974, men sedan 2004 så har det lagts större fokus på denna drogtyp i undersökningen. Vad som kan sägas utifrån deras resultat är att det är mer förekommande att pojkar har testat narkotika jämfört med flickor samt att det är en ganska stor skillnad mellan 9:e klassare och de som går år 2 på gymnasiet (a.a.). I medelvärde sedan 1994 så har 7,9 % av alla 9:e klassare i studien någon gång testat narkotika medan medelvärdet för gymnasietvåorna mellan 2004-2014 ligger på 18,5 %, vilket är en 100 procentig ökning mellan årskurs nio och två (a.a.). 2014 angav 13,9 % av gymnasietvåorna att de använt narkotika de senaste 12 månaderna. Gymnasieåren är en risktid för att testa narkotika. Ett metodologiskt problem med CANs studie är att datainsamlingen sker på gymnasiet och de som har valt att sluta skolan efter nionde klass missas helt. En grupp som med all säkerhet hade varit relevanta att studera.

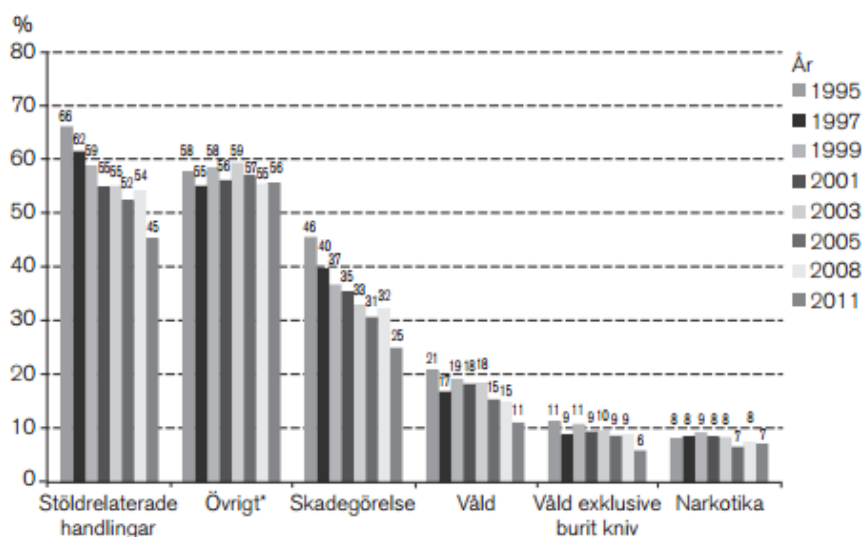

Figur 1: Erfarenhet av olika narkotikasorter bland elever som använt narkotika i årskurs 9 respektive gymnasiet år 2. Källa: CAN (2014, s. 70)

Det vi kan se i figuren 1 ovan är att de narkotikatyperna som är mest förekommande är cannabinoiderna hasch och marijuana, där marijuana är lite mer vanligt än hasch och tillsammans med Spice så är dessa de tre mest förekommande narkotikatyper hos de som någon gång har provat narkotika. CAN (2014) skriver att cirka 15,8 % av alla gymnasietvåor har rökt marijuana medan 12,2 % har använt hasch. Båda dessa siffror är ungefär 8 procentenheter lägre för 9:e klassare (a.a.). Leifman & Henriksson (2013) studerade de som använt Spice särskilt och kom fram till att de som rökt Spice ofta har testat flera andra narkotikapreparat, bland annat cannabis, kokain och amfetamin. Övriga narkotikatyper som frågas om i drogvaneeenkäten från CAN används av färre än 10 % av de som deltagit i undersökningen.

Ungdomars brottslighet

BRÅ har under många år studerat svenska skolungdomars brottslighet genom enkätstudier där ungdomarna själva får ange vilka brott de har begått och blivit utsatta för under det senaste året. BRÅ (2013) skriver att det mest förekommande brottet bland ungdomar är mindre grova stöldbrott som stöld i skolan eller affär som ungefär var fjärde respondent har gjort. Däremot så är grövre stöldbrott som bilstölder mycket ovanliga i denna ålderskategori (BRÅ, 2006). Svensson (2000) säger att bilstölder och andra grova stöldbrott ofta begås för och finansiera ett rådande narkotikamissbruk. BRÅ (2006) skriver att mellan åren 1995-2005 minskade andelen brott i flera kategorier som begicks av ungdomar. Både stöldbrotten och skadegörelse har under denna 10-års period minskat markant (a.a.).

Figur 2 Andel ungdomar som uppger att de begått olika brottshandlingar totalt 1995-2011. * Tjuvåkning, olovlig körning eller användande av falskt id-kort. BRÅ (2013, s. 23)

Andelen ungdomar som någon gång har begått ett brott minskar, laglydigheten har ökat (se figur 2). Denna trend syns tydligast i brottskategorin skadegörelse (figur 2). Även bland de brottsaktiva ungdomarna så har andelen brott som de begår minskat över tid (BRÅ, 2013). Gruppen vanekriminella, som är en liten grupp som begår en stor mängd av brotten, har varit ungefär lika stor under tiden de genomfört undersökningen (a.a.).

Flickor och pojkar begår samma typ av brott, dock är pojkar överrepresenterade i de grövre stöldbrotten som stöld ur bil och dylikt (BRÅ, 2006). Författarna säger även att det är vanligare att ungdomar vars föräldrar är separerade begår brott än med det där föräldrarna bor tillsammans (a.a.).

Brottsutsatthet hos unga

De vanligaste kategorier av brott som ungdomar blir utsatta för är vålds- och stöldbrott (BRÅ, 2013) Cirka en tredjedel av alla respondenter uppger att de har blivit bestulna på något (a.a.). Då den vanligaste kategorin som respondenterna anger blir taget är ”annat värdefullt föremål” där det enda som kan exkluderas är cykel och plånbok gissas att stöldgodset till stor del är elektroniska prylar som mobiltelefoner. Utsattheten för grövre våldsbrott som krävde någon form av sjukvård har legat konstant under undersökningens gång medan utsattheten för lindrigare våldsbrott har de sista åren minskat ganska tydligt (a.a.). Pojkar anger i högre grad än flickor att de blivit utsatta för lindrigare former av våld. I skolundersökningen (BRÅ, 2006) fanns det frågor om var våldsbrottet skedde någonstans, där har mer än 50 % angett att detta har skett i skolan eller på skolgården (a.a.). Detta indikerar att både den utsatte och förövaren för denna typ av brott är skolungdomar.

Narkotika och kriminalitet

I svenska kriminalvården uppger Håkansson & Berglund (2009) att ungefär varannan person har ett narkotikamissbruk och att heroin och amfetamin var statistiskt signifikanta predikatorer för återfall i brott. Nordstrom & Dackis (2011) kommer i sin litteraturstudie fram till att sambandet inte riktigt är så enkelt som

Gottfredson & Hirschi (1990) menar. Nordstrom & Dackis (a.a.) vill gå ifrån tanken om att narkotikaanvändning är en orsak till kriminalitet. Deras litteraturstudie visar att alla som använder narkotika utövar inte brott men att ett aktivt missbruk ökar risken för att brott skall begås (a.a.).

Nilsson et. al. (2014) genomförde en longitudinell studie där de bland annat tittade på sambandet mellan narkotikaanvändning och kriminalitet. De kom fram till att en användning av narkotika har en påverkan på graden av kriminalitet och hur aktiva de är under deras brottskarriär (a.a.). Antagandet stärks av att brottsligheten minskade när deltagarna slutade använda narkotika. Alltså påverkar narkotika brottskarriärens längd. Ett problem med detta utifrån frågeställningarna i denna studie är att i Nilsson et. al. (2014) inkluderas narkotikarelaterad brottslighet. Något som gör det ganska naturligt att brottsligheten minskar när narkotikaanvändningen försvinner; då finns det ingen risk att personen tas för narkotikabrott. Författarna skriver dock att även stöldbrott var vanligt förekommande (Nilsson et. al. 2014).

Flera av ungdomarna i Brunelle et. al:s (2000) kvalitativa undersökning om sambandet mellan narkotikaanvändning och kriminalitet angav att de upplevde att narkotikan var en orsak till våldsutövande. En undersökning av sambandet mellan att ha provat narkotika och våldsbrottslighet på det egna materialet bör därför göras. Brunelle et. al. (a.a.) säger att det var extra vanligt bland ungdomar är att narkotika tas innan ett brott ska begås. Detta i syfte att slappna av och bli mer modigt (a.a.). Författarna skriver även att det var vanligt att narkotika togs av ungdomarna för att brottet skulle upplevas som roligare, detta gällde särskilt för cannabis (a.a.).

Brunelle et. al:s (2000) resultat talar delvis emot Goldsteins tredelade modell, som säger att narkotika leder till brottslighet, då en del av de ungdomar som begick brott använde den ekonomiska vinsten av framför allt stöldbrott till att köpa narkotika. Brunelle et. al. (a.a.) skriver att om ungdomarna köpte kläder för pengarna eller gömde pengarna under madrassen så skulle föräldrarna få reda på det, då vårdnadshavare ofta har en mycket bra koll på deras barns ekonomiska situation (a.a.). Ungdomarna valde därför istället att spendera pengarna på narkotika (a.a.). Här var snarare narkotikaanvändning ett resultat av kriminalitet. Brunelle et. al. (a.a.) skriver dock i slutet att det var vanligare att ungdomarna först begick brott för att sen börja använda narkotika. På grund av forskningsdesignen i denna studie kan inga slutsatser om i vilken riktning de eventuella samband mellan narkotikaanvändning, brottsutövande och brottsutsatthet har dras; detta hade krävt en longitudinell forskningsdesign där en studerar samma individer under en längre period.

Carney et. al. (2013) tittade på sambandet mellan en rad faktorer och kriminalitet utifrån sekundärdata bland gymnasieungdomar i Sydafrika. Där kommer de fram till att det finns ett samband mellan narkotikaanvändning och kriminalitet men att detta samband tappar sin statistiska signifikans när de kontrollerar för variablerna kön, socioekonomisk klass och skolförhållande (a.a.). Pedersen & Skardhamar (2009) fann i sitt material att sociodemografiska faktorer inte gjorde att sambandet mellan cannabisanvändning och kriminalitet försvann (tvärtemot Carney et. al. 2013), men däremot när narkotikarelaterad brottslighet exkluderades så försvann sambandet. Författarna drar slutsatsen att cannabisrökare sällan begår andra brott än att använda narkotika och lagning (a.a.). Då de sociodemografiska faktorerna i

denna studie är begränsad kan inte Carney et. al:s (2013) analys replikeras men likt Pederson & Skardhamar (2009) skall analyser av de enskilda narkotikasubstanserna påverkan på brottslighet göras.

Europeiska centrumet för kontroll av narkotika och narkotikamissbruk (ECNN) (2006) skriver i sin årsrapport från 2006 att det är vanligt att mer än en narkotikasubstans används samtidigt. Bennet & Holloway (2005) fann i sitt material att det fanns en signifikant skillnad i antalet narkotikatyper en individ använder och graden av brottslighet. De som använde mer än en illegal substans rapporterade nästan dubbelt så många brott än de som endast använde ett narkotikapreparat (a.a.). Antalet brott ökade även kontinuerligt desto fler narkotikatyper som personen angav att de använde (a.a.).

Narkotika och brottsutsatthet

Stevens et. al. (2008) studerar sambandet mellan att använda narkotika och brottsutsatthet. Där redovisar författarna att det är vanligare att personer som använder narkotika att bli utsatta för brott, särskilt stöld (a.a.). Kvinnliga narkotikaanvändare var mer utsatta för brott än manliga narkotikaanvändare samt att de som utövar brott även har en ökad risk för att falla offer för någon form av brottslighet (a.a.). Studien visar även att det är vanligare att yngre blir utsatta för brott än äldre, men den största riskfaktorn för brottsutsatthet var psykiska problem (a.a.). De med en historia av depression angav att det hade blivit utsatta för många fler brott och författarna skriver att detta var det starkaste riskfaktorn (a.a.).

Zweig et. al. (2012) kommer även de till samma slutsats. Författarna studerade risken för fortsatt narkotikaanvändning efter att personer blivit utsatta för ett vålds- eller sexualbrott (a.a.). De ser tydligt i sitt resultat att risken ökar för att en individ använder narkotika efter viktigmisering (a.a.). Zweig et. al. (2012) skriver att detta samband kan förklaras av den depression många individer känner efter de blivit utsatta för ett brott, precis som Stevens et. al. (2008). Zweig et. al. (2012) skriver att preventiva insatser här hade varit och genomföra screeningtester för depression för brottsutsatta för och förhindra fortsatt självmedicinering med narkotika.

METOD

En kvantitativ forskningsstudie har oftast en deduktiv ansats där syftet med studien är att testa ett sedan tidigare känt fenomen där resultatet ska vara så generaliserbart som möjligt (Bryman, 2011). Syftet med denna studie var att titta på och testa sambandet mellan narkotikaanvändning, kriminalitet och brottsutsatthet. Med de frågeställningar som studien har passar en kvantitativ forskningsdesign.

Gymnasieskolan i Mariestad som studerats har sedan ett antal år tillbaka en digital läroplattform där en e-enkät hade kunnat delas. Då finns dock en risk för stort externt bortfall och därför beslutades, med rektorns godkännande, att ha en fysisk enkät som skulle delas ut i klassrummet under lektionstid. Detta har gjort att urvalet blev förminskat då det skulle vara svårt, på grund av tidsbrist, att medverka på alla klassers lektioner. Ett alternativ där hade varit och ge ut enkäten till mentorslärarna och att de ansvarade för att enkäten blev ifylld. Detta strider dock mot informationskravet som säger att deltagaren både skriftligt och muntligt

ska informeras om vad deras deltagande i studien innebär, för mer info läs etiska överväganden. Databasinsamlingen skedde mellan 7-17 april 2015 där all insamling av data gjordes anonymt för och skydda deltagarna.

Urval

På gymnasieskolan i Mariestad som studerades finns det totalt 14 studieprogram och av dessa valdes fem program ut randomiserat för att resultatet ska vara så representativt som möjligt. Dessa program var estetiska, industritekniska, vård- och omsorgs, naturvetenskapliga och barn-och fritidsprogrammet. Alla de tre årskurserna på dessa program studerades med ett undantag. Mer om detta när bortfall diskuteras. Totalt deltog det 155 individer i studien av ett urval på 210. Antalet kvinnor som deltog i studien var 95 stycken, vilket är 61,3 % av alla respondenter och gruppen som studerats bestod till 38,7 % av män. I hela Sveriges rike så är 48 % av alla gymnasieelever kvinnor (Siris, 2015). Något som hade varit en styrka för studien och dess externa validitet är om det vid urvalet av studieprogram även hade gjorts en kontroll av könsfördelningen. Nu är det en övervikt av kvinnor som deltagit i studien vilket gör studien mindre representativ och minskar generaliserbarheten. Åldersspannet gick från 16-21 år, med en medelålder på 18 års ålder. Dock är födelseåren 1996, 1997 och 1998 nästan lika fördelade med en tredje del av respondenterna i respektive grupp. Totalt är det tre personer som är i 21 års ålder, då denna åldersgrupp är en minoritet valdes att inte exkludera dessa individer från studien.

Bortfall

Via mailkontakt med mentorsläraren för estetiska programmet gavs information om att årskurs tre under den tid då databasinsamlingen skulle ske var mitt uppe i repetitionerna för deras slutproduktion och att det ej skulle vara möjligt att genomföra enkätstudien i denna årskurs. Därför plockades denna klass bort. Detta gjorde att antalet ifyllda enkäter blev färre än önskat. Detta är ett särskilt stort problem då en låg andel av alla gymnasieelever har provat narkotika (CAN, 2014). Det finns en ökad risk för att de eventuella sambanden som hittas är slumpmässiga och saknar statistisk signifikans.

Externt bortfall, vilket är när någon som befinner sig i urvalet för studien inte deltar är en naturlig del av undersökningar (Bryman, 2011), i denna studie var ett externt bortfall när enkäterna delades ut i klasserna på grund av sjukdom, skolk och även i vissa fall då alla i klassen inte läste den kurs på vars lektion enkäterna delades ut. Det sistnämnda hade kunnat förhindras genom att granska de olika studieprogrammets kursplaner och endast valt ut lektioner som var obligatoriska för alla studenter. Till slut fanns möjlighet att ta reda på elevantalet i varje klass, då kunde konstateras att det totala urvalet bestod av 210 elever. Då det var 155 stycken individer som fyllde i enkäten har vi ett externt bortfall på 26,2 %, vilket är mer än en av fyra som inte fyllde i enkäten. Under inkodningen så identifierades en enkät som bort om rimligt tvivel inte var ifylld sanningsenligt och exkluderades därför från undersökningen. Den totala mängd individer som kommer användas i analysen är därför 154 stycken. Trost (2011) säger att svarsfrekvens i en enkätstudie idag är mellan 50-75 % beroende på metod. I CAN:s (2014) drogvaneeundersökning har de ett bortfall på 18,1 %, där de också på grund av detta gjorde en bortfallsanalys. Bortfallet i denna studie är något som måste tas i beaktning vid en granskning av resultatet då vi inte säkert kan säga vilka som har fallit bort och hur dessa skulle påverka resultatet.

Det interna bortfallet, är när en som deltar i en studie väljer att inte svara på någon eller några specifika frågor (Bryman, 2011). Orsakerna till internt bortfall kan vara flera, bland annat kan det vara att deltagaren råkar missa en fråga, inte förstår frågan eller vill inte svara på frågan då hans svar inte anses vara socialt accepterat (Leeuw, 2003). Ett visst problem i denna studie har varit att en del av deltagarna valde att kryssa i flera svarsalternativ på frågor där de bara skulle ange ett svar. Om det inte framgick tydligt vilket av svaren som var det som deltagaren ville ange kodades detta som ett internt bortfall. Även vissa felformuleringar på frågor har gett ett visst internt bortfall. Fråga sex (6) (se bilaga 1) i enkäten saknar ordet vecka i sig och därför har den tolkats olika av respondenterna. En mer passande formulering hade varit ”Hur många gånger i veckan umgås du med kompisar utan att göra något speciellt, bara driva omkring? En kommentar som lämnades var även att fråga sexton (16) inte innehöll ett vet ej-alternativ; något som gjorde att en del valde att inte ange ett svar på den frågan, vilket ökade det interna bortfallet.

Avgränsningar

Valet att exkludera frågor om alkohol var för att kunna fokusera på sambandet mellan narkotikaanvändning och kriminalitet samt begränsa storleken på enkäten. Att även ställa frågor om alkohol hade antingen gjort att enkäten hade blivit signifikant längre alternativt hade antalet frågor om narkotika fått minska; båda dessa alternativ ville undvikas. Fokus valdes därför på att ha med frågor om narkotikaanvändning gällande typ, grad och frekvens samt frågor om kriminalitet och brottsutsatthet som är passande för målgruppen. Att exkludera alkohol kan ha visa statistiska effekter som påverkar resultatet, detta då narkotika- och alkoholkonsumtion ofta samexisterar. Vid en analys av endast *provat narkotika* kan denna variabel ”fånga upp” en del av alkoholens statistiska effekt på kriminalitet (Field, 2013). Detta kan då göra att effekten av narkotikaanvändning och dess förklaringskraft på kriminalitet och brottsutsatthet beräknas vara större än den egentligen är (a.a.). Detta kallas specifikationsfel (a.a.).

Metodproblem

I Moffitt (2001) står det att brottslighet i regel registreras tre år tidigare genom självdeklarationsstudier jämfört med officiell brottsstatistik. BRÅ (2006) skriver dock att det finns vissa problem med självdeklarationsstudier. Myndigheten säger att de som skolkar och inte deltar i undervisningen begår fler brott än de med hög närvaro (a.a.). Ett annat metodologiskt problem i denna studie är att datainsamlingen sker på en gymnasieskola. Alla de som valt att sluta efter nionde klass missas helt.

Kirk (2006) säger vidare att över- och underrapportering kan vara ett metodologiskt problem. Med överrapportering menas att deltagaren anger handlingar som hen inte har begått och underrapportering är när respondenten inte anger handlingar som har hänt (a.a.). I denna studie finns det en risk för detta i delarna om kriminalitet och brottsutsatthet, där de endast ska ange händelser som skett de senaste 12 månaderna. Här finns en risk för både under- och överrapportering. Studierna som enkätfrågorna är tagna från skickas ut årligen och att brottsligheten då endast mäts för de senaste 12 månaderna är för att inte räkna med ett brott i två undersökningar. I denna studie valdes att ha 12 månader som gräns för att minska mängden under- och överrapporterade brott. Det kan vara svårt att komma ihåg brott som skedde för länge sedan, då finns det en risk att brott som ägde rum för flera år sedan inte räknas med och ger en ogiltig bild av hur brottsligheten och brottsutsattheten ser ut.

Pauwels & Svensson (2008) studerar effekten av det interna bortfallet på enkätstudier. Författarna kommer fram till att ett internt bortfall på upp till 10 % inte påverkar slutsatserna som kan dras från materialet (a.a.). Ett litet internt bortfall hotar alltså inte den externa validiteten på studien. En analys av det interna bortfallet på det egna materialet kommer ske i metoddiskussionen senare i uppsatsen. CAN (2014) skriver att även om de som inte deltog vid det ursprungliga datainsamlingstillfället uppgav att de testat droger i högre grad påverkade detta inte resultatet i någon större grad. Här är dock skillnaden att CANs urval är över 300 skolor; det externa bortfallet kommer med all sannolikhet ha en påverkan på resultatet i denna studie.

Enkätens utformning

Frågor som användes i denna studie är tagna från tidigare enkätstudier (CAN 2014; BRÅ 2006). Då dessa frågor har använts i flera år kan de anses vara beprövande och optimerade för och mäta faktorerna kriminalitet, brottsutsatthet och narkotikaanvändning och riskerar i mindre grad att bli misstolkade av deltagaren. Detta stärker studiens interna validitet. Frågorna som presenteras nedan är endast de som användes i resultatet. För enkäten i sin helhet se bilaga 1.

Bakgrundsfaktorer

Trost (2011) skriver att en enkät bör börja med en neutral fråga, därför valdes att lägga frågor om bakgrundsfaktorerna i början. Dessa variabler används dels för och studera urvalet samt grundläggande analyser av materialet. Frågan om skilda föräldrar används för och mäta graden av övervakning enligt Cohen & Felson (1979).

1. Är du kvinna eller man?
2. Vilket år är du född?
3. Är dina föräldrar skilda/separerade?

På fråga ett var förutom svarsalternativen man och kvinna även annat som ett möjligt val. För fråga tre kunde respondenterna svara ja eller nej och slutligen på fråga två var det ett öppet svarsalternativ där de själva fick skriva i svarsalternativet.

Kamratumgänge och fritidsaktiviteter

Frågorna om kamratligt umgänge är tagna från BRÅs nationella skolundersökning och används för och analysera hur tid tillsammans med vänner påverkar brottslighet, brottsutsatthet och narkotikaanvändning.

1. Hur många kvällar i veckan träffar du dina kompisar?
2. Hur ofta brukar du umgås med kompisar utan att göra något speciellt, utan bara "driva omkring"?
3. Hur många kvällar i vecka går du på organiserade fritidsaktiviteter? (exempelvis fotboll, dans, scouter, innebandy, hockey, segling, simning, tennis)
4. Har du någon vän som har testat narkotika?
5. Umgås Du med någon som har begått ett brott?

De tre första frågorna som studerar socialt umgänge och rutinaktiviteter hade svarsalternativen 0 kvällar, 1-2 kvällar, 3-4 kvällar och 5 eller fler kvällar. Fråga 4 och 5 hade svarsalternativen ja och nej.

Narkotikaanvändning

Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN) drogvaneeenkät inkluderar både frågor om tobak, alkohol och narkotika. Avsnittet med frågor gällande narkotikaanvändning inkluderar många frågor och vissa blev därför exkluderade på grund av platsbrist. Då livstidsprevalensen av narkotika är mycket intressant så begränsades inte frågorna här till de senaste 12 månaderna utan även svarsalternativet "använt narkotika för mer än 12 månader sen" var med. De frågor som ställdes i enkäten gällande narkotika var följande:

1. Har du använt någon form av narkotika?
2. Vilken eller vilka slags narkotika har du använt?
3. Hur många gånger har du använt hasch, marijuana och Spice de senaste 12 månaderna?
4. Vet du var du kan få tag på narkotika?

Svarsalternativen för fråga ett var: Nej, Ja, de senaste 30 dagarna, Ja, de senaste 12 månaderna och Ja, för mer än 12 månader sedan. Fråga två är en nominalvariabel där deltagarna får ange vilka narkotikapreparat de provat. På fråga tre i detta avsnitt skulle respondenterna endast svara på om de svarat ja på fråga ett. Svarsalternativen för denna fråga var: Ingen gång, 1 gång, 2-4 gånger 5-10 gånger, 11-20 gånger och fler än 20 gånger. Frågan om möjlighet att införskaffa narkotika kunde respondenten enbart svara ja eller nej.

Brottsutsatthet

I den nationella trygghetsundersökningen (NTU) som genomförs av BRÅ varje år mäts brottsutsattheten. Detta görs på en mycket hög detaljnivå. Bland annat så frågas respondenten om hen ansåg att det fanns ett hatbrottsmotiv för brottet de varit utsatta för. Ett fåtal av NTU:s frågor valdes ut för studien som ansågs passa målgruppen. Frågor om specifika brottskategorier kompletterades med en fråga om annan brottslighet deltagaren har begått eller blivit utsatt för som inte frågats om. Frågorna var följande:

1. Fick du Din cykel stulen?
2. Blev Du bestulen på något för dig värdefullt?
3. Rånade eller försökte någon råna Dig med hjälp av våld eller hot om våld?
5. Slogs, sparkades eller utsatte någon Dig för någon annan typ av fysiskt våld, med avsikt, så att det gjorde ont men att Du *INTE* behövde söka vård hos skolsjuksköterska, läkare eller tandläkare?
6. Slogs, sparkades eller utsatte någon Dig för någon annan typ av fysiskt våld, med avsikt, så att det gjorde ont och Du *BEHÖVDE* söka vård hos skolsjuksköterska, läkare eller tandläkare?
7. Blev Du hotat av någon så att Du blev rädd?
8. Har någon lurat Dig på pengar?
9. Har Du blivit utsatt för något brott som jag inte frågat om?

Alla frågor förutom nummer nio hade tre svarsalternativ: Nej, Ja, en gång eller Ja, flera gånger. Variablerna är därför på ordinal skalnivå. Fråga nio var en dikotom variabel med ja/nej där de även kunde beskriva brottet de varit utsatta för. Dessa nio frågor summerade till ett index från 0-17. Detta gör att även om en person blivit utsatt för flera brott som räknas in i kategorin annan brottslighet så väger

detta svagare än multipel utsatthet på de tidigare frågorna. Då det dock var få som angav någon annan typ av brottslighet anses inte detta påverka resultatet i någon större grad. Av indexet så skapades även en dikotom variabel som anger om en deltagare har varit utsatt för brott eller inte.

Brottsutövande

Dessa frågor användes för att mäta graden av brottslighet som deltagarna har utfört under de senaste 12 månaderna. Med ett undantag är dessa en spegling av frågorna om brottsutsatthet. Detta undantag gäller fråga fem vilket är taget från BRÅs nationella skolundersökning (2006).

1. Har Du stulit en cykel?
2. Har Du stulit något annat värdefullt från någon annan?
3. Har Du rånat eller försökt råna någon med hjälp av våld eller hot om våld?
4. Har Du med avsikt slagit, sparkat eller utsatt någon för någon annan typ av fysiskt våld?
5. Har Du med flit förstört fönster, gatlykta, cykel, mobiltelefon eller annan sak som inte var Din?
6. Har Du hotat någon så att denna person blev rädd?
7. Har Du skaffat pengar genom att lura folk?
8. Har Du begått ett brott som jag inte frågat om?

Precis som för brottsutsattheten fanns det tre svarsalternativen Nej, Ja, en gång eller Ja, flera gånger för alla frågor förutom fråga åtta där de endast kunde svara ja eller nej. Dessa variabler aggregerades sedan till ett index där det kan anta värden från 0-15. För användandet i fyrfältstabeller gjordes en dikotom version av detta index som endast svarar om en person har eller inte har begått brott. Ytterligare en variabel som visar förekomsten av antalet brottstyper gjordes, genom att först dikotomisera varje enskild fråga om brottsutövande för att sedan summera dessa till en variabel. Denna variabel visar hur många olika typer av brott som en person har begått.

Analys

I en kvantitativ studie brukas det användas någon form av statistisk analys för och få materialet mer strukturerat och kunna dra slutsatser av det. Valet av analysmetod styrs av vilken skalnivå de variabler som används har (Djurfeldt et. al. 2010). Variablerna i denna enkätstudie befinner sig på nominal och ordinal nivå. I univariata analyser av dessa variabler så görs en frekvenstabell där fördelningen för just denna kategori visas (a.a.). Alla analyser görs i det statistiska analysprogrammet *Statistical Package for the Social Sciences* (SPSS).

Nedan kommer analysmetoderna som användes i denna studie presenteras. Korstabeller används för en bivariat analys av ordinala variabler för och se hur kombinationer av svar fördelar sig (Djurfeldt et. al., 2010). För och ta reda på om denna fördelning är signifikant, och inte orsakad av slumpen, så görs ett χ^2 -test (a.a.). Då större delen av alla variabler som samlades in är ordinala så kommer detta vara den huvudsakliga analysmetoden. Sambandsmått finns även för korstabeller, dessa ger en indikation i vilken riktning och hur starkt sambandet är (a.a.). Beroende på variabeltypen används olika sambandsmått för korstabeller, den som används i denna studie är phi (går från -1 till 1). Logistiska regressioner liknar vanliga regressionsanalyser med den skillnaden att här är den beroende

variabeln dikotom och har endast två giltiga värden (Djurfeldt & Barmark, 2009). När en logistisk regressionsanalys genomförs så beskrivs hur stor sannolikheten är att den beroende variabeln antar ett av de dikotoma värdena vid en förändring av den kontinuerliga oberoende variabeln. Då antalet respondenter som angett att de har testat olika specifika narkotikatyper är låg så valdes att aggregera ”har provat narkotika” till en dikotom variabel. Denna användes sedan till en logistisk analys där den dikotoma narkotikavariabeln är beroende och de aggregerade variablerna för brottsutsatthet och brottslighet var oberoende.

Reliabilitet och validitet

Reliabilitet kan förklaras som replikerbarhet. Om en studie har en hög reliabilitet så har forskaren tydligt beskrivet hur hen har gått tillväga genom hela processen, där en beskrivning av urvalet, begränsningar, analysmetod och liknande är noga presenterad (Bryman, 2011). Om metoden är väl beskriven så ökar sannolikheten att en annan forskare som genomför samma undersökning kommer fram till ett liknande resultat (a.a.). Detta gör att en studie har en hög reliabilitet. Då denna studie väl beskriver sitt tillvägagångssätt i hur urvalet gick tillväga, hur avgränsningarna gjordes, vilka analysmetoder som används och hur dessa går till kan en förvänta sig att någon som studerar samma fenomen får liknande resultat.

Validitet brukar sammanfattas i meningen ”mäts det som du har avsikt för att mäta?”. Att studera avgashalterna i luften kommer knappast ge några bra indikationer om våren är på väg, då kanske det är bättre att studera dygnets medeltemperatur. Validitet delas in i både extern och intern validitet (Bryman, 2011). Det sistnämnda handlar om datainsamlingen som skett verkligen ger det resultatet som forskaren drar slutsatsen att det gör (a.a.). Ger frågorna ett mått på det som forskaren vill undersöka? Denna studie har använt sig av existerande frågor från väl beprövade enkäter så har denna studie en hög intern validitet då enkätfrågorna har studerats och testats. Den externa validiteten, är hur generaliserbar materialets resultat är (a.a.). Då urvalet är relativt litet och att det bland annat är en ganska stor snedfördelning när det gäller kön och ålder så har denna studie en relativt låg extern validitet, vi vet inte vilka som deltog i studien.

Etiska överväganden

Innan materialet till denna studie samlades in så genomfördes en etikprövning av det etiska rådet på fakulteten hälsa och samhälle på Malmö Högskola. Det var först efter att denna ansökan fick ett godkännande som empirin började samlas in.

Forskningsetiken utgår ifrån fyra stycken krav (Vetenskapsrådet, 2002). Dessa är informationskravet, samtyckeskravet, nyttjandekravet och konfidentialitetskravet (a.a.). Informationskravet innebär att forskaren skall informera deltagarna i studien om dess syfte, frivilligheten att delta, vad informationen som lämnas kommer användas och hanteras samt deltagarnas anonymitet (a.a.). Informationen ska innefatta allt som kan påverka deltagarnas vilja att medverka i studien (a.a.). Detta krav uppfylldes i denna studie genom att deltagarna dels muntligt informeras om studien samt att denna information fanns skriftligt på enkätens förstasida. Den version av informationsbrevet som skickades in i samband med etikansökan fick kommentarer för sig att ”språkbruket i informationsbrevet är väl förenklat och inte motsvarar tyngden på de frågor som ställs.” Därför valdes att använda informationsbrevet från den nationella skolundersökningen (BRÅ, 2006)

då denna undersökning riktar sig till samma ålderskategori och innehåller liknande frågor.

Grundprincipen är att samtycke till deltagande i en studie alltid ska lämnas (Vetenskapsrådet, 2002), dock är det lite oklart vad som menas med att samtycke lämnas. Malmö Högskola har som princip att skriftligt samtycke måste lämnas av alla deltagare, detta blir dock ett problem när deltagandet i studien skall vara helt anonymt. Om skriftliga intyg från samtliga deltagare i studien samlats in dokumenteras vilka som har fyllt i enkäten, vilket strider om konfidentialitetskravet som säger att en deltagare i en studie ska vara anonym. Därför informerades deltagarna skriftligt och muntligt om att deltagandet var frivilligt och att samtycke till och delta ges genom att de väljer att fylla i enkäten.

Det sista kravet handlar om vad informationen som samlas in under studien får användas för och av vem. Detta krav har namnet nyttjandekravet. Deltagarna informerades om att det endast var jag som skulle ha tillgång till de ifyllda enkäterna som kommer förstöras efter studiens slut. Vidare fick deltagarna reda på att de ifyllda enkäterna ska förvaras inlåsta och analyser av materialet ska ske på en lösenordsskyddad dator. Trots att enkäterna fylls i anonymt så ska deltagarna känna sig säkra på att utomstående ej ska ha möjlighet att få tillgång till materialet.

För att minska integritetsintrånget om förlorad lektionstid så utformades enkäten för att den skulle ta ungefär 10 minuter att läsa och fylla i. Detta kontrollerades genom att kontinuerligt ta tid på hur lång tid det tog att läsa upp all text och svarsalternativ i enkäten högt samt att jag bad några vänner att fylla i enkäten där jag kontrollera hur lång tid detta tog. Detta gav vissa små förändringar som huvudsakligen handlade om språkliga formuleringar samt att en fråga om sniffning exkluderades.

RESULTAT

Deltagarna i studien är från fem stycken olika studieprogram på en gymnasieskola i Mariestad. Alla tre årskurser på varje program deltog, med ett undantag. Respondenterna är mellan 16-21 år gamla, med en medelålder på 18,2 år. Totalt i de klasser som fanns med i urvalet är det 210 elever, varav 155 individer medverkande vid datainsamlingstillfället och är en del av studien. I början studeras variablerna univariat för att sedan titta på eventuella korrelationer mellan de olika faktorerna.

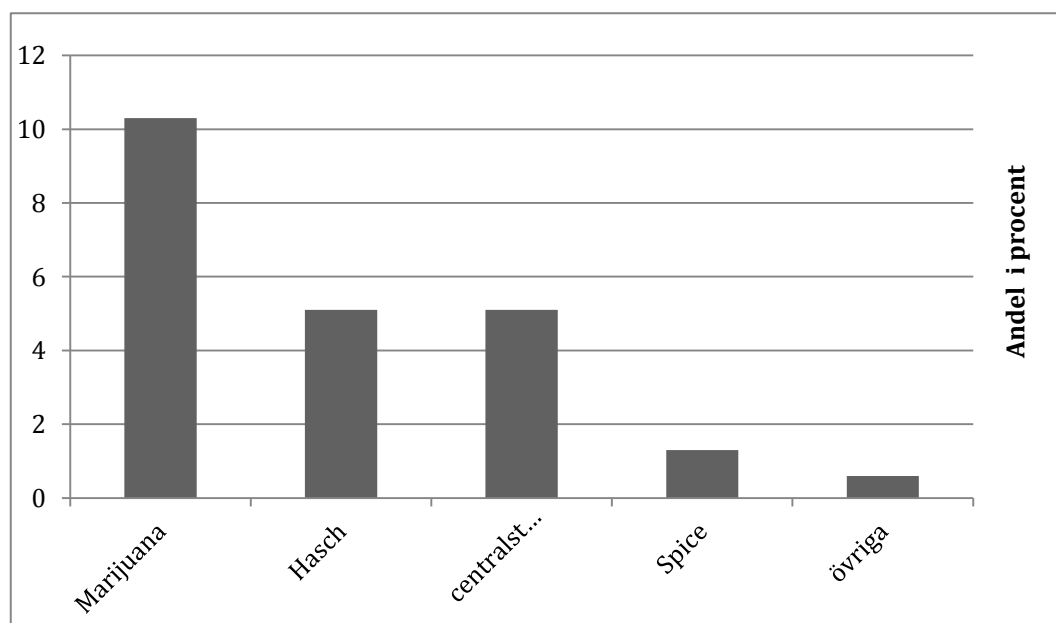
Univariata analyser av narkotikaanvändning

För variabeln narkotikaanvändning så kan vi se att det är en liten minoritet som någonsin har provat narkotika.

Tabell 1: Antalet personer som uppgett att de provat narkotika

Använt narkotika	Antal	Procent
Nej	136	87,2 %
Ja, de senaste 30 dagarna	3	1,9 %
Ja, de senaste 12 månaderna	9	5,8 %
Ja, för mer än 12 månader sedan	7	4,5 %
Totalt	155	100 %

Bland deltagarna i denna studie är livsprevalensen av att ha provat narkotika 12,7 % (tabell 1). Den mest förekommande narkotikatypen är marijuana som ungefär en av tio någon gång har provat, för mer information gällande förekomsten av narkotikatyper se figur 3 nedan. Stapeln för centralstimulantia består av substanserna amfetamin, ecstasy och kokain och kategori övrigt är bland annat GHB och heroin. En fråga i enkäten var om antalet gånger som deltagaren använt cannabis och cannabisliknande ämnen. Där går att utläsa att det är vanligast att deltagarna antingen endast provat substansen en gång eller använt cannabis mer än tjugo gånger. De som angett ett alternativ mellan dessa två extremvärden är få. Statistiken utifrån materialet visar även att det är vanligast att deltagarna endast har testat en narkotikatyp.

Figur 3: Procentuella fördelningen av de narkotikasorter som deltagarna har erfarenhet av.

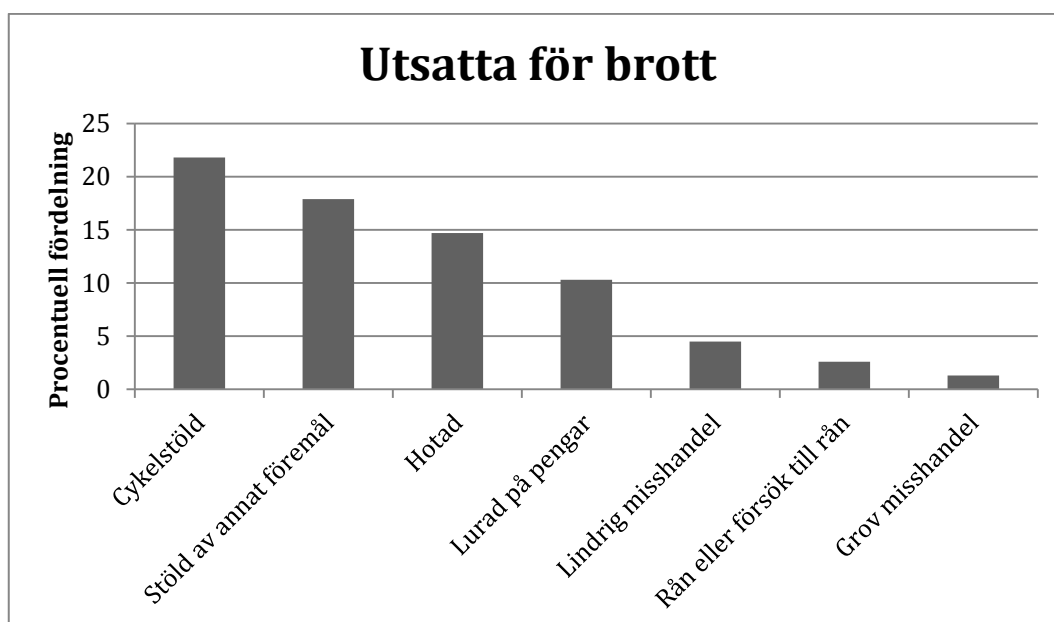
I denna studie är det endast 2 % av respondenterna som har angett att de har använt något narkotikapreparat den senaste månaden. Dock innebär inte detta svar på frågan ”När använde du senast narkotika?” att personen aktivt använder narkotika. Där av kontrolleras denna variabel med informationen om hur många gånger respondenten har provat olika narkotikagrupper. Det finns inte någon som den senaste månaden provat något narkotikapreparat för första gången. Svartalernativet ”Ja, de senaste 30 dagarna” indikerar alltså en aktiv användning av narkotika. Det är totalt 2 % (3 personer). På grund av det få antalet med en

aktiv narkotikaanvändning kan vi inte säga om de som använder narkotika mer frekvent provat fler narkotikatyper.

Bland respondenterna som har provat någon form av narkotika så är det vanligast att de endast har testat en substans, vilket är marijuana. På grund av det få antalet respondenter som någon gång har provat narkotika går det inte från statistiken utläsa om personer som har testat flera substanser är mer frekventa användare av narkotika. Könsfördelningen är här jämn där män och kvinnor har testat samma typer av substanser, dock kan en se en lite tendens att män har använt cannabinoider fler gånger än kvinnorna i studien.

Univariata analyser av brottsutsatthet

Bland ungdomarna som har studerats är det totalt 40,4 % som någon gång under de senaste 12 månaderna har varit utsatta för något brott. Den vanligaste brottskategorin som deltagarna har fallit offer för är stöld av cykel; 21,8 % av deltagarna angav att de varit utsatta för denna brottskategori (figur 4). Tätt följt kommer stöld av annat värdefullt föremål som 17,9 % blivit utsatta för.

Figur 4: Procentuell fördelning av individer som blivit utsatta för olika brottskategorier

I denna studie finns det ingen procentuell skillnad i utsatthet mellan män och kvinnor, men vid studerande av enskilda brottskategorier så finns det en icke signifikant skillnad i graden av utsatthet för lindrig misshandel. Här anger ungefär 10 % av kvinnorna att det varit utsatta medan 3 % av männen uppger att de fallit offer för en lindrigare misshandel. Då det vid könsspecifika analyser blir väldigt få individer i varje grupp är det ytterst svårt att uppnå statistisk signifikans (Field, 2013), därav väljs att presentera skillnaden trots detta.

En annan möjlighet att det är en skillnad i brottsutsatthet utifrån ålder, att personer i en viss ålder är mer utsatta för brott. Vi en analys med korstabeller kan det dock inte utläsas något mönster gällande brottsutsatthet och födelseår.

Univariata analyser av kriminalitet

Det är fler som anger att de varit utsatta för brott än begått brott. 16,1 % av deltagarna anger att de begått någon form av brott de senaste 12 månaderna. De vanligast förekommande brottskategorierna är skadegörelse och våldsbrott vilket 4,5 % (7 personer) av deltagarna har angett att de har begått. Den brottskategori som är näst mest förekommande är stöld av annat värdefull sak. Detta anger 2,6 %, (4 personer) att de har begått. För resterande brottskategorier är det bara någon enstaka procent som anger att de utförd dessa kriminella handlingar, vilket inte är några tillförlitliga resultat som kan användas för och dra slutsatser i studien. I tabell 2 nedan framkommer att det är få som har begått mer än en typ av brott, ingen av deltagarna har begått fler än tre olika typer av brott.

Tabell 2: Antalet brottskategorier som begåtts

Brottskategorier	Procent
0	133 85,3 %
1	15 9,6 %
2	2 1,3 %
3 eller fler	5 3,2 %
Totalt	155 100 %

Tabell 3: Brottslighet uppdelat på kön

Brottslighet	Kön		Totalt
	Kvinna	Man	
Nej	87 91,6 %	46 76,7 %	133 85,8 %
Ja	8 8,4 %	14 23,3 %	22 14,2 %
Totalt	95 100 %	60 100 %	155 100 %

p= 0,01

phi-värdet= 0,21

Phi som är ett sambandsmått som går mellan -1 och 1 får i tabell 3 ett värde på 0,21 vilket i figur 7 visar på ett svag positivt samband. Här innebär det att fler män än kvinnor begår brott. Denna fördelning är signifikant. För enskilda brottskategorier så försvinner signifikansen gällande kön för alla brottskategorier förutom skadegörelse, där p-värdet < 0,01. Vid en korsvärdesanalys mellan brottslighet och ålder så får vi ett p-värde på 0,96, vilket betyder att ingen av de variationer som finns gällande brottslighet i materialet kan förklaras med hjälp av variabeln ålder.

Finns det något samband mellan att ha provat narkotika och icke-narkotikarelaterad kriminalitet?

För denna frågeställning valdes att genomföra en logistisk regressionsanalys. Den indexerade variabeln för brottslighet används tillsammans med den dikotoma variabeln för narkotikaanvändning i en logistisk regression. I tabell 4 går det att utläsa det signifikanta exponentsvärdet (B) 1,6, vilket betyder att oddsen för att ha provat narkotika är högre om en person även har begått brott. De R^2 -liknande värdena som används vid en logistisk regression är dock mycket låga. Nagelkerke R^2 på 0,09 innebär att förändringen av den beroende variabeln i liten grad kan förklaras av förändringen av den oberoende variabeln. Detta betyder att det är fler faktorer än bara kriminalitet som är relevanta för och kunna predicera narkotikaanvändning.

Tabell 4: Logistisk regression mellan kriminalitet och narkotikaanvändning

	B	Standardavvikelse	Wald	Signifikans	Exponent (B)
Brottslighet	0,471	0,18	7,04	0,008	1,6
Konstant	- 2,2	0,28	63,75	0,000	0,11

Forskare har studerat sambandet mellan specifika narkotikasorter och brottslighet, i detta material så går det inte att finna något sådant samband på den detaljnivån. Då detta är en tvärsnittstudie och uttaladen om riktningar på en eventuell korrelation kan ej göras studerades även om narkotikaanvändning särskilt korrelerar med någon specifik brottskategori. Någon sådant samband i materialet gick heller ej att finna.

Finns det något samband mellan att ha provat narkotika och utsatthet för brott?

Ungefär samma analysverktyg användes för denna fråga som med korrelationen mellan kriminalitet och narkotikaanvändning. Den logistiska regressionsanalysen för narkotikaanvändning och brottsutsatthet (tabell 5) hittade ett statistiskt signifikant exponentvärde (B) på 1,452. Detta värde tolkas som att om det finns en utsatthet för brott så ökar även sannolikheten att personen har provat någon form av narkotika. Även på denna OLS-regression så har vi små värden på Nagelkerkes R^2 .

Tabell 5: Logistisk regression mellan brottsutsatthet och narkotikaanvändning

	B	Standardavvikelse	Wald	Signifikans	Exponent (B)
Utsatthet	0,373	0,132	7,952	0,005	1,45
Konstant	- 2,458	0,335	53,882	0,000	0,086

Likt för sambandet mellan kriminalitet och narkotikaanvändning så testades sambandet mellan brottsutsatthet och olika narkotikasorter separat med korstabeller. Då det är få som både har provat någon form av narkotika och varit utsatta för brott ger dessa tabeller inte några tillförlitliga och signifikanta resultat som vi kan dra slutsatser från. Samma sak skedde när korstabeller för olika brottskategorier och narkotikaanvändning skapades.

Påverkas brottsutövandet, brottsutsattheten och om ungdomen har provat narkotika av fritidsaktiviteter och kamratumgänge?

Majoriteten av alla ungdomar i studien umgås med sina kompisar varje vecka, det mest förekommande svarsalternativet var 1-2 dagar i veckan. På frågan om de driver omkring tillsammans med sina vänner och inte har något särskilt syfte med

och träffas är även 1-2 dagar det mest frekvent angivna svarsalternativet som nästan 60 % av deltagarna har fyllt i. Ungefär hälften av de 155 deltagarna utövar någon form av organiserad fritidsaktivitet varje vecka och vanligast är att detta görs 1-2 dagar i veckan. Hur mycket en person umgås med sina vänner, eller vad de gör när de träffas påverkar dock inte om hen har någon vän som är kriminell. Inte heller graden av utövande fritidsaktiviteter har något samband med om personer i umgängeskretsen har begått brott eller inte.

Tabell 6: Samband mellan kamratumgänge per vecka och att ha provat narkotika

Provot narkotika	Kamratumgänge				
	Ingen kväll	1-2 kvällar	3-4 kvällar	5 kvällar eller fler	totalt
Nej	20 100 %	65 89 %	40 87 %	7 58,3 %	132 87,4 %
Ja	0 0 %	8 11 %	6 13 %	5 41,7 %	19 12,6 %
Totalt	20 100 %	73 100 %	46 100 %	12 100 %	151 100 %

p= 0,006

Gamma= 0,51

Utifrån denna studie dras slutsatsen att personer som i hög grad umgås med vänner på sin fritid (tabell 6) och framför allt ”driver omkring” oftare har testat någon form av narkotika och att båda dessa samband är signifikanta. Däremot så är inte fritidsaktiviteter relevant för om personen någon gång har testat narkotika. För brottslighet så är hur ofta en person träffas sina vänner inte en relevant faktor. Variablerna ”driva omkring” och organiserade fritidsaktiviteter korrelerar inte heller med kriminalitet. För den beroende variabeln utsatthet så har varken kamratumgänge, fritidsaktiviteter eller att ”driva omkring” någon påverkan på om en person blir utsatt för brott. Varken utsatthet eller kriminalitet kan alltså förklaras med fritidsaktiviteter och mängd kamratumgänge.

Ett signifikant samband som kan observerats i materialet är att variabeln ”ha en vän som är kriminell” korrelerar med brottsutsattheten. Desto fler brott en person har varit utsatt för desto större är sannolikheten att denna person har en vän som har begått ett brott de senaste 12 månaderna. Samma sak gäller även för den egna brottsligheten; det är vanligt förekommande att personer som begår brott har kriminella vänner. På frågan om deltagaren har någon vän som har provat narkotika anger tvåtredjedelar att sådant är fallet. Alla som uppger att de har testat narkotika anger även att de har någon vän som har provat narkotika. I studiens material kan en se att om deltagarens föräldrar är skilda eller inte påverkar både utsattheten och om personen har provat narkotika men inte den egna brottsligheten. Det är vanligare att vara utsatt för brott men ej begå brott om en individ har skilda föräldrar.

DISKUSSION

Här kommer en diskussion till de resultat som presenterats ovan att göras i relation med relevant litteratur på området. Senare kommer även metodologiska

problem med denna studie diskuteras och vad som kan ha påverkat resultaten i denna studie.

Resultatdiskussion

Alla respondenter som har provat narkotika har även en vän som någon gång provat narkotika. Även om det inte betyder att ingen aldrig har använt någon form av narkotika själv kan vi ändå förutsätta att majoriteten av gånger narkotika har använts gör de det tillsammans med någon annan. Detta betyder att prova narkotika är något som äger rum i ett socialt sammanhang. Detta gäller även den egna brottsligheten där alla som begått ett brott de senaste 12 månaderna känner någon som har gjort något olagligt. Dock kan de inte sägas om lagöverträdelsen kommer som en konsekvens av ett umgänge med någon som är kriminell eller om någon som har begått brott söker sig till vissa umgängeskretsar. Inlärningsteorin (Akers, 1998) säger att brott lärs ut i ett socialt sammanhang där en olaglig handling måste beskådas, detta ger stöd för tesen att ungdomar testat narkotika och begår brott för att de har vänner som gör det.

I denna studie uppger fler kvinnor än män att de har varit utsatta för lindrigare former av misshandel som inte krävde någon form av sjukvård. Detta är något som talar direkt emot BRÅ (2006) resultat där fler pojkar än flickor uppgav att de varit utsatta för misshandel som ej krävde sjukvård. Då detta är en procentuell skillnad utifrån den egna könsgruppen kan detta inte bara förklaras med att en majoritet av deltagarna är kvinnor, utan har en mer komplex förklaring om någon sådan finns.

I det egna materialet så är andelen som angett att de varit utsatta för brott lite högre än nationella siffror (BRÅ, 2006) men andelen personer som varit utsatta för någon form av stöldbrott är samma i denna studie och i den nationella skolundersökningen. Däremot så är det en markant skillnad i hur fördelningen av brottsutsatthet ser ut för lindrigare former av våldsbrott. BRÅ (2006) anger att cirka 20 % av deltagarna har varit utsatta för misshandel (vilket är den tredje vanligaste brottskategorin), där det är vanligare att män faller offer för detta brott. I denna studie är det ungefär 8 % av deltagarna som uppger att de blivit utsatta för en lindrig misshandel och det är mer förekommande att kvinnor är utsatta.

Goldsteins förklaringsmodell om sambandet mellan narkotikaanvändning och kriminalitet försöker särskilt förklara sambandet mellan narkotika och våldsbrottslighet, därför var det en viss överraskning att något sådan korrelation inte kunde studeras i det egna materialet. Antagligen beror detta på att våldsbrotten i denna undersökning var relativt få vilket gjorde att något samband inte kunde hittas. Även nationellt så är andelen som begår våldsbrott ganska liten, runt 18 %. Detta betyder att bara för att det inte kunde studeras i denna studie betyder inte det att det inte finns. Detta gör dock att den externa validiteten för denna studie är lägre. Teorin om sociala band och kriminalitetens påverkan av delaktighet stärks ej i denna studie då resultaten visar på att det inte finns något samband mellan fritidsaktiviteter och brottslighet. Vidare kommer denna studie fram till att de med stort kamratumgänge och framför allt bara ”driver runt” med sina vänner i högre grad har provat narkotika, vilket kan förklaras med Cohen & Felsons (1979) antagande om avsaknad av kapabel väktare då dessa umgås i större grad i miljöer utan en förälders övervakning. Rutinaktivitetsteorin kunde dock inte förklara varken brottslighet eller brottsutsatthet.

Metoddiskussion

Denna deduktiva kvantitativa tvärsnittstudie som har genomförts har både vissa styrkor och svagheter som kommer diskuteras nedan. Datainsamlingen skedde med hjälp av enkäter, en metod som gör att du kan nå ut till många och samla in mycket data med begränsningen att du behöver färdiga svarsalternativ på åtminstone en majoritet av frågorna. Detta kan göra att du stöper in personer i fack som de kanske inte riktigt passar in i samt att du inte kan upptäcka nya saker kring ett fenomen på samma sett som med kvalitativa intervjuer. Till exempel fick Brunelle et al. (2000) ny kunskap om sambandet mellan kriminalitet och narkotika genom kvalitativa intervjuer.

Det externa bortfallet var på 26,2 % eller 55 individer i ett urval på 210 personer, vilket är högt och något som bör tas i beaktning vid studerande av resultaten från studien. Dock kanske ett större problem än det externa bortfallet är valet av var datainsamlingen skedde någonstans. Frågeställningarna riktar sig till ungdomar i 16-21 års ålder. Även om det är en minoritet som ej är behöriga till gymnasiet (cirka 13 procent) (Skolverket, 2015) befinner sig dessa individer i en särskilt utsatt situation för och både begå brott och prova narkotika utifrån flera teoretiska grunder (till exempel Hirschi, 2002) och är en grupp som är särskilt intressant att studera. Att nå dessa individer är dock komplicerat och svarsfrekvensen på en studie där du skickar ut enkäter till deltagarnas folkbokförda adresser skulle antagligen vara låg och kräva vissa kostnader. Därför ansågs det bästa alternativet vara att genomföra enkätstudien på en gymnasieskola.

Pauwels & Svensson (2008) skriver om effekten av det interna bortfallet på enkätstudier. De säger att om det är mindre än ett 10-procentigt bortfall så påverkar inte det resultaten i någon större utsträckning (a.a.). I denna studie ligger det interna bortfallet mycket lågt, ungefär 2,6 % för alla frågor som har svarats på i enkäten. Det interna bortfallet är i denna studie alltså inte en faktor som påverkar resultaten i någon större grad och behöver inte tas i beaktning.

I flera fall så kunde det observeras ett signifikant samband mellan en beroende faktor och brottsutsatthet medan det för den egna brottsligheten inte kunde studeras något samband med samma beroende faktor. Då detta skett systematiskt kan det bero på faktumet att färre deltagare i studien har angett att de begått något brott. Beräkningen för statistisk signifikans fungerar nämligen att desto större urvalet är desto mindre förändring behöver existera för att det inte ska anses vara orsakat av slumpen (Field, 2013). Det är då precis tvärtom för ett litet urval, som behöver ha en starkare korrelation mellan två variabler för att signifikanstesterna ska ge värden på under $p \leq 0,05$ (a.a.).

Logistisk regression användes som verktyg för och studera sambandet dels mellan brottslighet och narkotikaanvändning samt brottsutsatthet och narkotikaanvändning. Vid separata analyser har ett signifikant värde på de oberoende variablerna brottslighet och brottsutsatthet registrerats, men vid en multivariat analys där båda de oberoende variablerna används för och förklara variationen i narkotikaanvändningen blir variablernas värde osignifikanta. Någon riktig förklaring till detta har inte hittats.

SLUTSATSER

Syftet med denna studie var dels att studera förekomsten av brottslighet, brottsutsatthet och narkotikaanvändning i en ungdomsgrupp, undersöka sambandet mellan kriminalitet och narkotika samt brottsutsatthet och narkotika. Genom denna datainsamling som har genomförts så kan slutsatsen dras att det finns ett samband mellan brottsutsatthet och narkotikaanvändning och mellan kriminalitet och att ha provat narkotika, vilket är en bekräftelse av den rådande forskningen på området. Då alla dessa faktorer kan påverkas genom politiska insatser bör de med ansvar skaffa sig en större bild av hur problembilden ser ut och använda sig av den empiriska kunskap som finns på området. Detta för att utveckla så effektiva preventiva och behandlande insatser som möjligt.

Framtida forskning

Då denna studies resultat relativt väl stämmer överens med forskningsläget idag bör inte framtida fokus ligga på att genomföra deduktiva studier som endast har som fokus att påvisa ett samband mellan kriminalitet och narkotikaanvändning. Då det även genomförts många bra studier som studerat mekanismerna bakom sambandet hos både kriminalitet, brottsutsatthet och narkotikaanvändning anser jag att fokus i framtida forskning bör ligga på att utveckla och utvärdera effektiva insatser för kriminalitet och preventiva insatser för och förhindra att ungdomar provar på narkotika. Även effektiva symtombehandlingar bör utvecklas och studeras, till exempel som Zweig et. al. (2012) föreslår att screena brottsoffer för depressioner, för och minska risken för självmedicinering efter en viktimisering.

REFERENSER

- Akers, R. L. (1998). *Social learning and social structure: A general theory of crime and deviance*. Boston: Northeastern University Press.
- Andersson, F., Levander, S., Svensson, R. & Torstensson Levander, M. (2012). Sex differences in offending trajectories in a Swedish cohort. *Criminal behaviour and Mental Health*, 22, (2) 108-121.
- Bennett, T. & Holloway, K. (2005). The Association Between Multiple Drug Misuse and Crime. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 49(1), 2005 63-81.
- Brottsförebyggande rådet (2013) *Brott bland ungdomar i årskurs nio Resultat från Skolundersökningen om brott åren 1995–2010*. Rapport 2013:3. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet (2010) *Nationella trygghetsundersökningen 2009 Teknisk rapport*. 2010:3. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet (2009). *Narkotikastatistik 2009*. Rapport 2010:16. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet (2008) *Den nationella skolundersökningen om brott 1995–2005 Teknisk rapport*. Rapport 2008:2. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet (2006) *Ungdomar och brott åren 1995–2005 Resultat från sex självdeklarationsundersökningar bland elever i årskurs 9*. Rapport 2006:7. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brunelle, N., Brouchu, N., Cousineau, M-M., (2000) Drug-Crime Relations Among Drug-Consuming Juvenile Delinquents: A Tripartite Model and More. *Contemporary Drug Problems* Volume 27.
- Bryman, Alan (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. 2., [rev.] uppl. Malmö: Liber.
- Carney, Tara, Myers, Bronwyn J., Louw, Johann, Lombard, Carl Flisher, Alan J. (2013). The relationship between substance use and delinquency among high-school students in Cape Town, South Africa. *Journal of Adolescence* 36 s.447–455
- Centralförbundet för alkohol-och narkotikaupplysning (CAN) (2014). *Skolelevs drogvanor 2014*. Rapport nr. 146. Stockholm.
- Cohen, L.E., and Felson. M (1979). Social Change and Crime Rate Trends: A Routine Activity Approach. *American Sociological Review*, Volume 44, s. 588-608.

Djurfeldt, Göran, Larsson, Rolf & Stjärnhagen, Ola (2010). *Statistisk verktygslåda 1: samhällsvetenskaplig orsaksanalys med kvantitativa metoder*. 2. uppl. Lund: Studentlitteratur

Djurfeldt, Göran & Barmark, Mimmi (red.) (2009). *Statistisk verktygslåda 2: multivariat analys*. 1. uppl. Stockholm: Studentlitteratur

Drugsmart (2015) ><http://www.drugsmart.com/fakta/natdroger/>< (hämtad 2015-04-08).

Europeiska centrumet för kontroll av narkotika och narkotikamissbruk (ECNN) (2006). *Situationen på narkotikaområdet i Europa 2006*. Årsrapport 2006. Luxemburg: Byrån för Europeiska gemenskapernas officiella publikationer, 2006

Field, Andy (2013). *Discovering statistics using IBM SPSS statistics: and sex and drugs and rock 'n' roll*. 4. ed. Los Angeles: Sage

Franck, Johan & Nylander, Ingrid (red.) (2011). *Beroendemedicin*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur AB.

Goldstein, Paul J. (1985) The drugs/violence nexus: A tripartite conceptual framework. *Journal of Drug Issues*, Vol 15(4), s. 493-506.

Gottfredson, Michael R., and Travis Hirschi. (1990). *A General Theory of Crime*. Stanford, CA: Stanford University Press.

Hirschi, Travis (2002). *Causes of delinquency*. New Brunswick, NJ: Transaction Publishers

Håkansson, Anders & Berglund, Mats (2009) *Dödlighet och återkomst till kriminalvård hos kriminalvårdsklienter med missbruk*. Kriminalvården. Projektnr: 2009:120

Kirk, David S. (2006) Examining the Divergence Across Self-report and Official Data Sources on Inferences About the Adolescent Life-course of Crime. *Journal of Quantitative Criminology* Volume 22, s.107–129

Knudsen, Kai (2015) *Intoxikation och missbruk – GHB*. Internetmedicin ><http://www.internetmedicin.se/page.aspx?id=543>< (hämtad 2015-04-15).

Leeuw, E, Hox, J, Huisman, M (2003) Prevention and Treatment och Item Nonresponse. *Journal of Official Statistics*, Vol 19, s. 153-176.

Leifman, Håkan & Henriksson, Clara (2013) *Ungdomar som använder nätdroger – vilka är det? Empiriska analyser av skolungdomars drogvanor med fokus på nätdroger*. CAN-rapport 137. Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.

Levander, Sten (2008). *Psykiatri: en orienterande översikt*. 2. [rev.] uppl. Lund: Studentlitteratur

- Lisinski, Stefan & Littorin, Jens (2014)
><http://www.dn.se/nyheter/sverige/lagstiftarna-hinner-ifatt-spice-langarna/><
(hämtad 2015-04-08)
- Lundqvist, Thomas (2015). *GHB- Ett nytt inslag i ungdomens drogapotek*
Rådgivningsbyrån i narkotikafrågor (Drug addiction Treatment Centre).
- Moffitt, Terrie E. (red.) (2001). *Sex differences in antisocial behaviour: conduct disorder, delinquency, and violence in the Dunedin longitudinal study*.
Cambridge: Cambridge University Press
- Moffitt, Terrie E. (1993) Adolescence-limited and life-course-persistent antisocial behavior: A developmental taxonomy. *Psychological Review*, Volume 100(4), s. 674-701
- Nilsson, Anders, Estrada, Felipe, Bäckman, Olof (2014). Offending, drug abuse and life chances—a longitudinal study of a Stockholm birth cohort. *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention*, 2014. Vol. 15, No. 2, s. 128–142,
- Nordstrom, Benjamin & Dackis, Charles (2011) Drugs & Crime. *Journal of Psychiatry & Law* Volume 39.
- Pauwels, L. & Svensson, R. (2008) "How serious is the problem of item nonresponse in delinquency scales and aetiological variables? A cross-national inquiry into two classroom PAPI self-report studies in Antwerp and Halmstad" *European Journal of Criminology*;3, vol. 5, s. 289-308
- Pedersen, Willy & Skardhamar, Torbjørn (2009). Cannabis and crime: findings from a longitudinal study. *Addiction*, Volume 105, s. 109–118
- Regeringskansliet (2011) *Bättre insatser vid missbruk och beroende. Individ, kunskapen och ansvaret*. SOU 2011:35.
- Siris (2015) *Gymnasieskolan – Elevstatistik, läsåret 2014/2015*. Skolverket
- Skolverket (2015) Jämförelsetal.
><http://www.jmfal.artisan.se/databas.aspx?presel#tab-1>< hämtad 2015-05-07
- Stevens, A., Berto, D., Frick, U., Kersch, V., McSweeney, T, Schaaf, S, Tartari, M., Turnbull, P., Trinkl, B., Uchtenhagen, A., Waidner, G., Werdenich, W (2007). The Victimization of Dependent Drug Users. Findings from a European Study, UK *European Journal of Criminology*. Volume 4 (4): 385–408.
- Svensson, R. (2000). *Strategiska brott. Vilka brott förutsäger en fortsatt brottskarriär?* Brå-rapport 2000:3. Stockholm: Brottsförebyggande rådet
- Thiblin & Pärklö (2002) Anabolic androgenic steroids and violence. *Acta Psychiatrica Scandinavica*. Volume 106, s. 125–128
- Trost, Jan (2012). *Enkätboken*. 4., uppdaterade och utök. uppl. Lund: Studentlitteratur.

Vetenskapsrådet (2002) *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning.*

Wikström, P-O, Oberwittler, D., Treiber, K. & Hardie, B. (2012). Breaking rules: The social and situational dynamics of young people's urban crime. *Oxford: Oxford University Press.*

Zweig, Janine, Yahner, Jennifer, Rossman, Shelli (2012) Does Recent Physical and Sexual Victimization Affect Further Substance Use for Adult Drug-Involved Offenders. *Journal of Interpersonal Violence* Volume (27)12 s. 2348-2372.

BILAGA 1

INFORMATIONSBREV

Hej!

Mitt namn är Robert Törnhage och studerar kriminologi på Malmö Högskola. Jag genomför här en enkätstudie om narkotikabruk, kriminalitet och brottsutsatthet. Du hjälper mig genom att fylla i enkäten.

Skriv inte ditt namn! Du svarar helt anonymt.

Ingen skolpersonal, förälder eller polis kommer att få se Dina svar. Inga fler frågor än de som finns i denna enkät kommer att ställas, och Du behöver inte känna Dig orolig. Svaren kommer endast att användas till forskning.

Det är viktigt att Du svarar så uppriktigt Du kan. Just Ditt svar är precis lika viktigt som Dina klasskamraters svar. För att alla ska kunna svara i lugn och ro är det bra om ni inte pratar eller stör varandra under ifyllandet.

Besvara frågorna i tur och ordning genom att sätta ett kryss i rutan () för det svar som *bäst stämmer in på Dig*. Ibland får Du sätta fler än ett kryss när det står så. Om det är en linje (___) betyder det att Du själv fyller i svaret där.

När Du gjort klart och kontrollerat att Du inte missat någon fråga

vänder Du enkäten upp och ned så samlar jag in dem när alla är klara.

Jag kommer att finnas till hands under hela genomförandet och Du är välkommen att ställa frågor till mig om det är något Du inte förstår.

Robert Törnhage

Del A: Här kommer först några frågor om din bakgrund och vad du gör på fritiden.

1. Är du kvinna eller man?

- Kvinna
- Man
- Annat

2. Vilket år är du född?

3. Vilket studieprogram pluggar du?

4. Är dina föräldrar skilda/separerade?

- Ja
- Nej

5. Hur många kvällar i veckan träffar du dina kompisar?

- Ingen kväll
- 1-2 kvällar
- 3-4 kvällar
- 5 kvällar eller fler

6. Hur ofta brukar du umgås med kompisar utan att göra något speciellt, utan bara ”driva omkring”?

- Ingen kväll
- 1-2 kvällar
- 3-4 kvällar
- 5 eller fler kvällar

7. Hur många kvällar i vecka går du på organiserade fritidsaktiviteter?
(exempelvis fotboll, dans, scouter, innebandy, hockey, segling, simning, tennis)

- Ingen kväll
- 1-2 kvällar
- 3-4 kvällar
- 5 kvällar eller fler

Del B: Här kommer det komma några frågor om narkotika. Du behöver inte oroa dig, du är helt anonym.

8. Har du någon gång använt anabola steroider utan läkarordination?

- Nej
- Ja, under de senaste 30 dagarna
- Ja, under de senaste 12 månaderna
- Ja, för mer än 12 månader sen

9. Har du använt någon form av narkotika?

Med narkotika menas hasch, marijuana, kokain, heroin, GHB, amfetamin eller andra narkotikaklassade preparat

- Nej (fortsätt med fråga 14)
- Ja, de senaste 30 dagarna
- Ja, de senaste 12 månaderna
- Ja, för mer än 12 månader sen.

10. Vilken eller vilka slags narkotika har du använt?

Kryssa i ett eller flera svarsalternativ

- Hasch
- Marijuana
- Spice (eller andra rökmixar)
- Amfetamin
- Kokain
- Ecstasy
- Heroin
- GHB
- Annan typ av narkotika, nämligen: _____
- Vet ej

11. Hur många gånger har du använt hasch, marijuana och spice de senaste 12 månaderna?

- Ingen gång
- 1 gång
- 2-4 gånger
- 5-10 gånger
- 11-20 gånger
- Fler än 20 gånger

12. Hur många gånger har du använt amfetamin, ecstasy och kokain de senaste 12 månaderna?

- Ingen gång
- 1 gång
- 2-4 gånger
- 5-10 gånger
- 11-20 gånger
- Fler än 20 gånger

13. Hur många gånger har du använt heroin och GHB de senaste 12 månaderna?

- Ingen gång
- 1 gång
- 2-4 gånger
- 5-10 gånger
- 11-20 gånger
- Fler än 20 gånger

14. Tycker du det är fel att använda narkotika?

- Nej
- Kanske/osäker
- Ja

15. Om du hade möjlighet att prova någon typ av narkotika, skulle du göra det?

- Nej
- Kanske/osäker
- Ja

16. Har du någon vän som har testat narkotika?

- Ja
- Nej

17. Skulle du tycka det var okej om din kompis provade hasch?

- Inte okej
- Knappt okej

- Tveksam
- Ganska okej
- Helt okej

18. Vet du var du kan få tag på narkotika?

- Nej
- Ja

Del C. Nedan kommer några frågor gällande utsatthet för brott. I frågorna skall du endast uppge brott som har skett under de senaste 12 månaderna från dagen då du fyller i enkäten. Det kan vara svårt och veta exakt när ett visst brott skedde men försök vara så noggrann du bara kan.

19. Fick du Din cykel stulen någon gång de senaste 12 månaderna?

- Nej
- Ja, en gång
- Ja, flera gånger

20. Blev Du bestulen på något för dig värdefullt under de senaste 12 månaderna?

- Nej
- Ja

21. Rånade eller försökte någon råna Dig med hjälp av våld eller hot om våld under de senast 12 månaderna?

- Nej
- Ja, en gång
- Ja, flera gånger

22. Slogs, sparkades eller utsatte någon Dig för någon annan typ av fysiskt våld, med avsikt, så att det gjorde ont men att Du *INTE* behövde söka vård hos skolsjuksköterska, läkare eller tandläkare under de senaste 12 månaderna?

- Nej
- Ja, en gång
- Ja, flera gånger

23. Slogs, sparkades eller utsatte någon Dig för någon annan typ av fysiskt våld, med avsikt, så att det gjorde ont och Du *BEHÖVDE* söka vård hos skolsjuksköterska, läkare eller tandläkare under de senaste 12 månaderna?

- Nej
- Ja, en gång
- Ja, flera gånger

24. Blev Du under de senaste 12 månaderna hotat av någon så att Du blev rädd?

- Nej
- Ja, en gång
- Ja, flera gånger

25. Har någon under de senaste 12 månaderna lurat Dig på pengar?

- Nej
- Ja, en gång
- Ja, flera gånger

26. Har Du under de senaste 12 månaderna blivit utsatt för något brott som jag inte frågat om?

- Nej
- Ja, nämligen: _____

Del D. Här kommer frågor om du har begått några brott. I frågorna skall du endast uppge brott som har skett under de senaste 12 månaderna från dagen då du fyller i enkäten. Det kan vara svårt och veta exakt när ett visst brott skedde men försök vara så noggrann du bara kan.

27. Har Du stulit en cykel någon gång under de senaste 12 månaderna?

- Nej
- Ja, en gång
- Ja, flera gånger

28. Har Du stulit något annat värdefullt från någon annan under de senaste 12 månaderna?

- Nej
- Ja, en gång
- Ja, flera gånger

29. Har Du rånat eller försökt råna någon med hjälp av våld eller hot om våld under de senaste 12 månaderna?

- Nej
- Ja, en gång
- Ja, flera gånger

30. Har Du med avsikt slagit, sparkat eller utsatt någon för någon annan typ av fysiskt våld under de senaste 12 månaderna?

- Nej
- Ja, en gång
- Ja, flera gånger

31. Har Du under de senaste 12 månaderna med flit förstört fönster, gatlykta, cykel, mobiltelefon eller annan sak som inte var Din?

- Nej
- Ja, en gång
- Ja, flera gånger

32. Har Du under de senaste 12 månaderna hotat någon så att denna person blev rädd?

- Nej
- Ja, en gång
- Ja, flera gånger

33. Har Du under de senaste 12 månaderna skaffat pengar genom att lura folk?

- Nej
- Ja, en gång
- Ja, flera gånger

34. Har Du under de senaste 12 månaderna begått ett brott som jag inte frågat om?

- Nej
- Ja, nämligen: _____

35. Umgås Du med någon som har begått ett brott som du känner till de senaste 12 månaderna?

- Nej
- Ja

Om du har några synpunkter på enkäten eller kommentarer kan Du skriva det nedan:

Tack för ditt deltagande!